

Een leven lang leren van kunst

Inleiding

Kunst, als onderdeel van de geesteswetenschappen neemt een onmisbare plaats in in mijn leven. Het is voor mij de aanzet voor een leven lang leren. Al vanaf mijn vroegste jeugd: discussiërend met mijn vader over de beste interpretatie van de Goldbergvariationen (Gustav Leonardt en Glenn Gould), of werkend aan een vertaling van Baudelaires Albatros. Kunst is mijn kerncurriculum. Leonardo da Vinci, Shakespeare, Dante, Picasso zijn voor mij geen personen, maar complexe gedachtensystemen waarvan ik meer leerde dan uit de schoolboeken. Kunst was voor mij 'als een vorm van denken', al noemden we het niet zo. Het zal u niet verbazen dat ik altijd het diepe verlangen heb gehad, deze (hogere) kenvorm de plek te geven in het onderwijs die het verdient.

Ontwerpen van ABL

Het werken aan mijn proefschrift over Art-Based Learning was een manier om dit impliciete weten - dat kunst de kern vormt van mijn leven en leren - te ondervragen, te nuanceren, te expliciteren, te objectiveren en te verdedigen. De belangrijkste inspiratie voor het ontwerp kwam van prof. dr. Mieke Bal, mijn eerbiedwaardige promotor. Ze zei: 'Kunst is een vorm van geesteswetenschap, een vorm van denken die van groot belang is in het onderwijs.' Maar hoe moet je dat concreet vormgeven als methodiek en didactiek? Hoe kan een student meer dan een kunsthistorisch overzicht krijgen en echt gaan leren van kunst?

Door mijn kennismaking met het werk van de Italiaanse psychoanalyticus en romanschrijver Christopher Bollas kwam ik op het spoor van een geschikte methode. Ik ontwikkelde een subject-georiënteerde methode genaamd Art-Based Learning: een manier van leren van kunst als een gedachtensysteem waarmee je in dialoog kan treden. In deze geheel nieuw ontworpen methode staat het gesprek tussen het kunstwerk en de toeschouwer in een open derde ruimte centraal. De methode is een proces dat loopt van receptie naar creatie. Het is een proces waarbij het unieke subject van de onderzoeker naar voren komt in een mogelijke wereld.

Experimenteren met ABL

Het experimenteren met de methode van ABL bracht me bij de verhalen van adolescenten die ik verwerkte in drie voorstudies. Heden en verleden liepen daarbij door elkaar, omdat ze deel uitmaken van eenzelfde tijd-ruimte en voortdurend in gesprek met elkaar zijn. Bij het bestuderen van al die rijkdom kwam ik automatisch terecht bij de 'great works' uit de cultuur, maar ook bij meer actuele, nog niet 'bewezen' teksten, uit een vergelijkbaar taalspel. Ik maakte gebruik van drie drieluiken om het geheel te groeperen.

1. Het eerste picturale drieluik: Pedriali, Caravaggio en Kassovietz.
Afkomstig uit de voorstudie Adolescentie in Fictie: Caravaggio's verbeelding van de adolescent (2006). Ik reisde naar Rome. Ik ontdekte de mogelijke wereld van de jeugd en de sterfelijkheid. Ik raakte in gesprek met de tragische cultuur van het denken in licht en donker (het *chiaroscuro*). Naast het beeld van Caravaggio ontstonden actuele portretten van de adolescent als tragische held in La Haine.
2. Het tweede literaire drieluik: Shakespeare, Woolf, Vinterberg.
Ik reisde naar London. De voorstudie droeg de naam: De poëtische taal van de adolescent: over de schoonheid van het anders-zijn. Ik ontdekte de mogelijke wereld van de dichter en de vitaliteit. Ik werd meegevoerd in de poëtische cultuur van het denken in monologen. Het

verhaal van de schoonheid van de jeugd. Virginia Woolf gold als inspirator. Films als *Dear Wendy* maakten Virginia Woolf opnieuw levend.

3. Het derde cinematografische drieluik: Hazekamp, Ray, Jarmusch.
Ik reisde naar New York. Ik ontdekte de spelende adolescent, in feite een herschikking van de eerste voorstudie: Het verloren paradijs van de adolescent (1999). Ik werd meegevoerd in de ironische cultuur van het denken in complexe dialogen. Het verhaal van het spel van de jeugd. De mogelijke wereld van de clown. Dostojevski klonk mee op de achtergrond. De foto's van Risk Hazekamp wekten James Dean opnieuw tot leven.

Betekenis geven aan ABL

Van ontwerp naar experiment en van experiment naar betekenis: uiteindelijk kwam het van een persoonlijke methodiek tot een overdraagbare didactiek. De vraag daarbij is hoe een zo persoonlijke benadering ook hanteerbaar te maken voor andere wetenschappelijke velden dan de adolescentiestudies, andere studenten dan de mijne, andere docenten uit andere vakgebieden en andere collega-onderzoekers. De eerste reacties uit de praktijk zijn veelbelovend. Studenten herkennen, als ze eenmaal weten hoe te werken met ABL, het nut en de noodzaak van kunst als vorm van kennis. Docenten herkennen hun eigen manier van werken in de gehanteerde werkwijze. Een handboek ABL, waarin het werken met kunst in verschillende maatschappelijke velden (bijvoorbeeld politie) op verschillende niveaus zichtbaar wordt, is in voorbereiding. In mijn lectoraat Didactiek en Inhoud van de Kunstvakken geef ik deze ontwikkeling verder vorm.

Slot

Tot slot nog iets over de verkiezingen vandaag. ABL vraagt om een cultuur van een leven lang leren, iets wat vooral is terug te vinden in de programma's van D66, Groen Links, CDA en ChristenUnie. Concreet is D66 het duidelijkst, deze partij pleit voor een sociaal leenstelsel waarbij je ook na je 27^e concreet mogelijkheden krijgt om te blijven leren door zelf te investeren maar ook door de overheid gesteund. Misschien interessant om als gedachte mee te nemen in alle afwegingen als u straks nog naar de stembus gaat.

Jeroen Lutters

'Lekenpraatje' bij zijn promotie op 12 september 2012